

“UCHINCHI RENESSANS” KONSEPSIYASI DOIRASIDA ISLOM SIVILIZATSIYASI MEROSINING O‘ZBEKISTON SIYOSIY JARAYONLARIGA TA’SIRI

Xotamxonov Muhammadjon Murodjon o‘g‘li

Mustaqil tadqiqotchi

E-mail: xotamxonovmuhammadjon@gmail.com

+99897 580 99 66

Annotatsiya. Mazkur maqolada “Uchinchi Renessans” konsepsiyasi doirasida islom sivilizatsiyasi merosining O‘zbekiston siyosiy jarayonlariga ta’siri tahlil qilinadi. Tadqiqotda birinchi (Somoniyalar davri) va ikkinchi (Temuriylar davri) Renessanslar bilan taqqoslash asosida islom merosining (Hanafiy mazhabi, Moturidiy aqidasi, buyuk allomalar ijodi) zamonaviy siyosiy institutlarni mustahkamlash, milliy identifikatsiyani shakllantirish, radikal g‘oyalar ta’siriga qarshi kurash va xalqaro imidjni yaxshilashdagi roli yoritiladi. Shuningdek, Islom sivilizatsiyasi markazi loyihasi siyosiy texnologiya sifatida ko‘rib chiqiladi va uning “Yangi O‘zbekiston” strategiyasidagi o‘rni baholanadi.

Kalit so‘zlar: Uchinchi Renessans, islom sivilizatsiyasi merosi, siyosiy jarayonlar, Yangi O‘zbekiston, sekulyar davlat modeli, bag‘rikenglik, soft power, siyosiy institutlar.

Аннотация. В статье анализируется влияние исламского цивилизационного наследия на политические процессы в Узбекистане в рамках концепции «Третьего Ренессанса». Сравнивая с Первым (эпоха Саманидов) и Вторым (эпоха Тимуридов) Ренессансами, рассматривается роль исламского наследия в укреплении политических институтов, формировании национальной идентичности, противодействии радикальным идеям и улучшении международного имиджа. Проект Центра исламской цивилизации

анализируется как политическая технология в контексте стратегии «Новый Узбекистан».

Ключевые слова: Третий Ренессанс, исламское цивилизационное наследие, политические процессы, Новый Узбекистан, светская модель государства, толерантность, soft power, политические институты.

Abstract. The article examines the impact of Islamic civilization heritage on Uzbekistan's political processes within the “Third Renaissance” concept. By comparing with the First (Samanid era) and Second (Timurid era) Renaissances, it highlights the role of Islamic heritage in strengthening political institutions, shaping national identity, countering radical ideologies, and enhancing international image. The Islamic Civilization Center project is analyzed as a political technology in the context of the “New Uzbekistan” strategy.

Keywords: Third Renaissance, Islamic civilization heritage, political processes, New Uzbekistan, secular state model, tolerance, soft power, political institutions.

Kirish. XXI asrda global siyosiy jarayonlar sivilizatsiyalararo muloqot, identifikatsiya masalalari va radikalizmga qarshi kurash bilan chambarchas bog‘liq. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev tomonidan ilgari surilgan “Uchinchi Renessans” konsepsiyasi bu kontekstda islom sivilizatsiyasi merosini siyosiy jarayonlarning ma’naviy-intellektual asosi sifatida qo‘llashga qaratilgan. Ushbu g‘oya “Yangi O‘zbekiston” strategiyasining markaziy elementi bo‘lib, mustaqillikdan keyingi siyosiy transformatsiyani milliy tarixiy meros bilan uyg‘unlashtirishni ta’minlaydi. Maqola maqsadi — islom merosining siyosiy jarayonlarga (milliy siyosatni shakllantirish, institutsional barqarorlik, legitimlik va xalqaro muloqot) ta’sirini tahlil qilishdir.

Asosiy qism. “Uchinchi Renessans” konsepsiyasi O‘zbekiston siyosiy jarayonlarida yangi ma’naviy poydevor sifatida shakllanmoqda. Siyosatshunoslikda, xususan Samuel Huntingtonning “Sivilizatsiyalar to‘qnashuvi” nazariyasi nuqtayi nazaridan, sivilizatsiyaviy identifikatsiya siyosiy jarayonlarning asosiy omili sifatida

ko‘riladi. O‘zbekiston kontekstida bu nazariya islom sivilizatsiyasi merosini global va mintaqaviy siyosiy jarayonlarda milliy barqarorlik vositasi sifatida talqin etish imkonini beradi. Birinchi Renessans (IX–XII asrlar, Somoniylar davri) islom oltin davrining markazi bo‘lib, Hanafiy mazhabi (Abu Hanifa an-Nu‘moniy asos solgan) va Moturidiy aqidasi (Abu Mansur al-Moturidiy ishlarida) asosida ilmiy-falsafiy yutuqlar (Abu Rayhon al-Beruniy, Ibn Sino) jahon tamadduniga hissa qo‘shgan. Ikkinchi Renessans (XIV–XV asrlar, Temuriylar davri) Amir Temur va Ulug‘bek rasadxonalari orqali ilmiy va me‘moriy yuksalish bilan ajralib turadi, bu esa siyosiy hokimiyatni madaniy-intellektual qudrat bilan bog‘lagan noyob modelni namoyish etadi. “Uchinchi Renessans” esa bu merosni mustaqillik davrida (1991-yildan keyin) qayta tiklab, siyosiy modernizatsiyani ma‘rifat va bag‘rikenglik g‘oyalari bilan boyitmoqda, bu jarayon Prezident nutqlarida (masalan, 2021-yilgi BMT minbaridagi chiqishi) va hujjatlarda (PQ-5186-son qarori) institutsionallashgan.

Neo-institutsional nazariya (Duglas Nort va boshqalar) doirasida siyosiy jarayonlar normalar, institutlar va qoidalarning o‘zaro ta’siri sifatida talqin etiladi. O‘zbekiston siyosiy jarayonlarida islom merosi sekulyar davlat modeli bilan uyg‘unlashgan holda qo‘llanilmoqda. O‘zbekiston Konstitutsiyasining 61-moddasiga ko‘ra, din va davlat ajratilgan, ammo diniy meros milliy g‘urur va axloqiy qadriyatlar shakllantirish vositasi sifatida ishlatilmoqda. “Mo‘tadil islom” yoki “yoritilgan islom” kontseptsiyasi Hanafiy an‘anasi (tasavvuf va bag‘rikenglik) va Moturidiy aqidasi (rasionalizm va ma‘rifat) asoslangan bo‘lib, bu siyosiy jarayonlarda radikal g‘oyalar ta’siriga qarshi profilaktik mexanizm sifatida xizmat qilmoqda. Masalan, SWP Berlin tadqiqotlari (2023-yilgi hisobot) O‘zbekistonni “sekulyar davlat ichida islomni ilmiylashtirish va muzeylashtirish” modeli sifatida baholaydi, bu esa siyosiy legitimlikni oshirishga xizmat qilmoqda.

Islom sivilizatsiyasi markazi (CISC) loyihasi ushbu konsepsiyaning siyosiy texnologiyasi bo‘lib, 2017-yilgi PQ-3080-son Prezident qarori bilan tashkil etilgan va 2021-yilgi kengaytirish (Uchinchi Renessans g‘oyasini targ‘ib qilish vazifasi)

bilan mustahkamlangan. Akademik tahlilda (masalan, Joseph Nye'ning soft power nazariyasi nuqtayi nazaridan) markaz siyosiy jarayonlarga quyidagi ta'sir ko'rsatmoqda: milliy identifikatsiyani mustahkamlash (ekspozitsiyalar orqali xalqning tarixiy merosini keng namoyish etish siyosiy birlashuvni ta'minlaydi), soft power (ICESCO, BMT va xorijiy institutlar bilan hamkorlik orqali O'zbekistonning global imidji yaxshilanmoqda) va yoshlar siyosiy ijtimoiylashuvi (ma'rifiy dasturlar va interaktiv ekspozitsiyalar yosh avlodni milliy qadriyatlar ruhida tarbiyalaydi). Markazning texnik parametrlariga ko'ra, u Toshkentdagi Hazrati Imom majmuasi yonida 7–10 gektar maydonda joylashgan, uch qavatli majmua bo'lib, markaziy gumbaz balandligi 65 metr, umumiy maydoni 42 ming kvadrat metrni tashkil etadi. Qurilish qiymati 161–200 million AQSh dollariga baholanib, 2026-yil mart oyida rasmiy ochilishi rejalashtirilgan (rasmiy cisc.uz sayti va CNN, Euronews ma'lumotlari). Smithsonian Magazine tomonidan 2026-yilda dunyoning TOP-10 eng kutilgan muzeylari qatoriga kiritilgan markaz siyosiy jarayonlarda madaniy diplomatiya vositasi sifatida ishlatilmoqda, chunki uning ekspozitsiyalari (Qur'oni Karim zali, Islomdan oldingi sivilizatsiyalar zali, Birinchi va Ikkinchi Renessans zallari, Zamonaviy O'zbekiston ekspozitsiyasi va Tolerantlik maydoni) sivilizatsiyalararo muloqotni targ'ib qiladi.

Qiyosiy tahlil (masalan, Turkiya Diyanet modeli bilan taqqoslashda) O'zbekiston "o'zbek tajribasi"ni sekulyar davlat + mo'tadil islom + madaniy merosni faol targ'ib qilish orqali shakllantirmoqda, bu esa siyosiy jarayonlarda barqarorlikni ta'minlaydi. Indoneziya (Pancasila) va BAA (madaniy soft power) tajribalaridan farqli o'laroq, O'zbekiston modeli Movarounnahrning noyob ilmiy merosiga (Imom Buxoriy, Ulug'bek) asoslanadi, bu siyosiy jarayonlarni global miqyosda raqobatbardosh qilmoqda. Shuningdek, markaz orqali qo'lyozmalar raqamlashtirilmoqda va xalqaro ko'rgazmalar tashkil etilmoqda, bu esa siyosiy jarayonlarni raqamli transformatsiya bilan boyitmoqda.

Xulosa. Islom sivilizatsiyasi merosi "Uchinchi Renessans" konsepsiyasi doirasida O'zbekiston siyosiy jarayonlarining muhim ma'naviy-intellektual asosiga

aylanmoqda. U milliy identifikatsiyani mustahkamlash, siyosiy legitimlikni oshirish va radikal g'oyalarga qarshi ma'rifiy profilaktika mexanizmi sifatida xizmat qilmoqda. Islom sivilizatsiyasi markazi loyihasi bu jarayonning amaliy markazi bo'lib, 2026-yil mart oyida ochilishi bilan siyosiy texnologiya sifatida soft power, madaniy diplomatiya va yosh avlod tarbiyasini kuchaytiradi. O'zbek modeli mintaqaviy va global miqyosda noyob tajriba sifatida e'tirof etilmoqda.

Kelajakda merosni chuqur o'rganish, raqamlashtirish va xalqaro hamkorlikni kengaytirish orqali siyosiy jarayonlar yanada barqaror va raqobatbardosh bo'ladi. Konsepsiya milliy uyg'onish va sivilizatsiyalararo tinch muloqotning muvaffaqiyatli sintezi sifatida tarixda qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-3080-son qarori, 23.06.2017.
2. Islom sivilizatsiyasi markazi rasmiy sayti: <https://cisc.uz/>
3. "The Center for Islamic Civilization in Uzbekistan: A new cultural and educational code for the world", Khaleej Times, 05.12.2025.
4. "Smithsonian O'zbekistondagi Islom sivilizatsiyasi markazini 2026-yilda dunyodagi TOP-10 muzey qatoriga kiritdi", Yuz.uz, 05.02.2026.
5. Huntington S. The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order. – New York: Simon & Schuster, 1996.
6. Nye J. Soft Power: The Means to Success in World Politics. – New York: PublicAffairs, 2004.
7. "Religious Policy in Uzbekistan: Between Liberalisation, State Ideology and Islamisation", SWP Berlin, 2023.
8. Prezident Shavkat Mirziyoyevning nutqlari va maqolalari ("Uchinchi Renessans" bo'yicha, 2021–2026).
9. "Silk Road Studies Program: Uzbekistan's Religious Policy", Central Asia-Caucasus Institute, 2024.
10. O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi materiallari (konferensiya tezislari to'plamlari, 2025).